sunku spręsti apie jos chronologiją, tačiau, remiantis titnago dirbinių tipologija, paminklas greičiausiai priskirtinas ankstyvojo neolito pabaigai ar viduriniam neolitui - III tūkstantmečio pr.m.e. I-ajai pusei. Tai būtų ankstyviausias tyrinėtas neolito paminklas Biržulio ežero regione.

Algirdas Girininkas

ŽEMAITIŠKĖS 3-ČIOS GYVENVIETĖS TYRINĖJIMAI 1984-1985 M.

Žemaitiškės 3-čia gyvenvietė yra Švenčionių raj., Švenčionėlių apyl., 0,8 km į ŠV nuo Rėškutėnų kaimo, Kretuono ežero R pusėje, buvusios ežero lagūnos R pakrantėje. Melioratorių išlygintoje pievoje ir dabar žymu kalvelė. Ji tarp pelkių buvo kaip sala, kurios absoliutinis aukštis 146,5 m. 1980-1982 m., kai šią kalvelę ardavo, jos paviršiuje buvo aptikta titnaginių nuoskalų, tinklų pasvarų, smulkių puodų šukių. Matyti, kultūrinio sluoksnio būta ir ant kalvelės, tačiau melioracijos metu jis nustumdytas į šonus.

1984-1985 m. MAII ištyrė 240 m^2 gyvenvietės plotą. Tyrinėjant paaiškėjo, kad kalvelės šlaite pastebėtasis kultūrinis sluoksnis yra viršutinis. Atidengiant V ploto dalį, pastebėta, kad po sapropelingų durpių sluoksniu su sraigėmis (3-25 cm) yra stambiagrūdžio smėlio - 5-10 cm storio sluoksnis. Po juo vėl sapropelingų durpių sluoksnis (3-15 cm) su dar didesne gelavandenių sraigių priemaiša.

Viršutiniame sapropelingų durpių sluoksnyje (A) aptikta 3-12 cm skersmens kuoliukų eilė. Jų galai buvo nusmailinti ir įkalti į šlyną. Čia rasta ir rąstų liekanų, iki 2,05 m ilgio, apkapotais galais, aptikta daug pušų žievių: būta ištisai žieve išklotų plotų nuo 1 m^2 iki 2,5-3 m^2. Tarp rąstų ir žievių aptikti penki 30x37x25 cm dydžio akmenys, kurie

sudarė bemaž tiesią eilę PR-ŠV kryptimi. Atrodo, kad alksninių kuolų ir pušinių rąstų liekanos bei akmenys priklausė buvusiam statiniui. Viena jo siena ėjo Š-P kryptimi 12 m ilgio. Lygiagrečiai jai už 3,5-3,7 m į R ėjo kita, ne taip ryškiai atsekama apie 10 m ilgio siena. Šalia V sienos buvo minėtieji žievių grindinėliai.

Ploto V dalyje A kultūriniame sluoksnyje aptikti žmogaus kaukolės fragmentai. Šalia jos rastas sukiužęs molinis apskritas dubenėlis.

A kultūriniame sluoksnyje aptikta narviškos keramikos 1, C, CS ir S formos kakleliais, molio masėje gausu kapotų augalų ir grūstų sraigių. Ji išsiskiria iš visų kitų prie Kretuono ežero tyrinėtų gyvenviečių keramikos savo ornamentika. Čia be grūdelių, apskritų duobučių, šukinių bei kitokių įspaudėlių aptikta nemaža puodų šukių, kurių sienelės papuoštos tiek iš išorės, tiek ir iš vidinės pusės apskritų duobučių ir virvelinių įspaudų motyvais. Daugumos puodų sienelės iš išorės lygiu paviršiumi, vidinėje pusėje žemiau kaklelio puoštos dviem-trim horizontalių virvučių eilutėmis ar laužtinių virvučių įspaudų linijomis, sudarančiomis lygiagrečius trikampius. Dažnai apvajinių, nago, keturkampių, "I" ir kitokios formos įspaudų eilutės puošia puodus žemiau kaklelių ar tik jų briaunas. Puodų dugneliai gaubti arba nedideli plokšti. Dubenėliai apskriti, platėjančiomis į viršų sienelėmis arba pailgi.

Kartu su narviška keramika aptikta viena šukinės duobelinės keramikos puodo šukė, kurios molio masėje kartu su trintomis sraigėmis aptikta grūsto granito, papuošta horizontalia šukinių įspaudų eilute.

Titnaginių dirbinių nedaug. Tarp jų 2 trikampiai strėlių antgaliai, galinis gremžtukas, 3 peiliai, 5 vienagaliai skaldytiniai. Iš medinių dirbinių paminėtinas bučiaus lankelis - 43 cm ilgio ir 5 iš pušies žievės išdrožtos ovalios plūdės.

Nedaug ir kaulinių bei raginių dirbinių. Tai pjaus

tyti, skaldyti kaulai ir ragų gabalai, kirvis iš išilgai perskelto rago, kaulinis meškerės kabliukas.

B kultūriniame sluoksnyje, kuris išryškėjo tik V tyrinėtojo ploto dalyje, aptikta agaro riešutų, beržinių, liepinių rąstų.

Šio sluoksnio keramika molio masės sudėtimi nesiskiria nuo A kultūriniame sluoksnyje aptiktosios. Tačiau puodai buvo I ir C formos kakleliais, smailiadugniai. Skiriasi ir ornamentika. Pakraštėliai puošiami 2-3 apskritų duobučių horizontaliomis eilutėmis, briaunos apvajiniais ar "I" formos įspaudais. Labai paplitęs meandrinis ornamentas, kuriuo puošiami tiek puodai, tiek pailgi dubenėliai-lemputės.

Titnaginių dirbinių neaptikta. Kultūriniame sluoksnyje daug skaldytų medinių pliauskų, vamzdinių kaulų ir rago gabalų. Ragų galai dažnai nusmailinti, arba su pjaustymo žymėmis. Iš apatinio (B) kultūrinio sluoksnio gauta medžio anglies radiokarboninė data rodo, kad Žemaitiškės 3-čia B gyvenvietė gali būti datuojama atlantinio periodo antrąja puse - 3560±60 m.pr.m.e. (Bln-2594). A kultūrinio sluoksnio susidarymo laikotarpis atitinka subborealinio maksimumo laikotarpį. Žemaitiškės 3-čia A ir B gyvenvietės priskirtinos vėlyvojo ir ankstyvojo neolito laikotarpiams, jų inventorius būdingas Narvos kultūrai.

Algirdas Girininkas

KRETUONO 1-OS GYVENVIETĖS TYRINĖJIMAI 1984-1985 M.

1984-1985 m. MAII tęsė Kretuono 1-os gyvenvietės tyrinėjimus (Švenčionių raj. Rėškutėnų km., Kretuono ežero R pakraštys). 1984 m. buvo atidengta PR gyvenvietės dalis - VII ir VIII plotai (132 m^2), o 1985 m. - P (IX plotas) ir Š (X plotas) gyvenvietės dalis (224 m^2).